Österbottens förbund – Pohjanmaan liitto
Maakuntajohtaja Kaj Suomela
26.2.2021

HE 241/2020 vp

Sote-maakunta -nimen muuttaminen *hyvinvointialueeksi* on parannus aikaisempaan. Mikäli hyvinvointialueiden nimi on tarkoitus myöhemmin muuttaa *maakunniksi*, aikataulu nykyisten maakuntien toimintojen siirtämiseen ja käytännön toteuttamiseen on varattava tarpeeksi aikaa päätösten voimaantulosta toimeenpanoon ja vaikutukset on tarkoin selvitettävä.

Sote-alkuisten yhdyssanojen muuttaminen *alue*-yhdyssanoiksi on myös parannus aikaisempaan. Esimerkiksi *aluevaalit*-sana ei aiheuttane yhtä paljon sekaannusta suhteessa nykyisiin maakuntiin.

Rahoitukseen tehdyt muutokset ovat askel oikeaan suuntaan. Rahoituslaki on kuitenkin kehitettävä siten, että se vahvistaa hyvinvointialueiden tosiasiallista itsehallintoa ja kannustaa kehittämään hyvinvointia. Nykyisellään rahoitusmalli rajoittaa hyvinvointialueiden itsehallintoa ja johtaa käytännössä siihen, että kansalaisten aluevaaleissa valitsemat edustajat eivät voi vaikuttaa rahoitukseen. Perustuslakivalioikunta on aikaisemmin tuonut esiin, että kuntien itsehallintoon liittyviä periaatteita tulee soveltaa myös hyvinvointialueisiin, niiden erityispiirteet huomioon ottaen. Kun rahoitus on yksinomaan valtion rahoitusta ja mahdollisuus lainanottoon on rajattu, valtiolla on ohjaus- ja vaikuttamismahdollisuuksia, jotka rajoittavat hyvinvointialueiden itsehallintoa ja estävät demokratian toteutumista. Näin ollen on syytä tarkoin selvittää mahdollisen alueellisen verotuksen käyttöönoton vaikutuksia.

Pelastustoimen rahoitukseen on erityisesti kiinnitettävä huomiota: on huolestuttavaa, että sisäministeriön arvion mukaan pelastustoimen kunnilta siirtyvä rahoituspohja ei kata vuoden 2020 tasossa lakisääteisen palvelutason edellyttämää rahoitusta. Pelastustoimen merkitys hyvinvointialuekokonaisuudessa on ensisijaisen tärkeä ja siihen liittyvät tarpeet voidaan olettaa vain kasvavan tulevaisuudessa.

Pohjanmaan liitto pitää tärkeänä, että hyvinvointialueet muodostetaan nykyisen maakuntajaon pohjalta. Pohjanmaan liiton mielestä on ensisijaisen tärkeää, että sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistus varmistaa myös jatkossa Pohjanmaan maakunnan vakaan kehityksen sekä taloudellisesti ja toiminnallisesti tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden.

Toisin kuin useissa muissa maakunnissa, Pohjanmaalla keskeisten sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen toimirajat poikkeavat Pohjanmaan maakunnan alueesta ja siten myös tulevasta hyvinvointialueesta. Toisaalta Pohjanmaalla sote- ja pelastustoimen toimijoita on useita: Sosiaali- ja terveydenhuollon osalta uudistus koskee Vaasan keskussairaalaa ja Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveyspalvelukuntayhtymää (Soite) sekä neljää perusterveydenhuollon yhteistyöorganisaatiota (Mustasaaren ja Vöyrin perusterveydenhuollon yhteistoiminta-alue, Pietarsaaren seudun yhteistoiminta-alue, Rannikko-Pohjanmaan sosiaali- ja perusterveyden huollon kuntayhtymä ja Vaasa–Laihia-yhteistoiminta-alue). Vaasan sairaanhoitopiiri on osa Turun yliopistollisen sairaalan erityisvastuualuetta (TYKS-erva). Kårkulla samkommun ja Eskoon sosiaalipalvelun kuntayhtymä puolestaan antavat sosiaalihuollon erityispalveluja.

Pohjanmaalla on myös kaksi pelastuslaitosta: Keski-Pohjanmaan ja Pietarsaaren alueen pelastuslaitos sekä Pohjanmaan pelastuslaitos, jotka tuottavat ensihoitopalvelua yhteistyössä Vaasan sairaanhoitopiirin kanssa.

Erityistä huolta aiheuttaa se, että lainsäädäntö heikentää Kruunupyyn kunnan ja muiden vastaavassa tilanteessa olevien kuntien mahdollisuuksia käyttää sosiaali- ja terveyspalveluja joustavasti hyvinvointialueiden rajoista riippumatta. Tällä hetkellä Kruunupyy kuuluu Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveyspalvelukuntayhtymään (Soite) eikä Vaasan sairaanhoitopiiriin. Kunta kuuluu vanhastaan Pohjanmaan maakuntaan, sillä yhdistävinä tekijöinä toimivat ruotsin kieli, kulttuuri, elinkeinorakenne ja identiteetti.

Mielestämme uudistus ei saa käytännössä johtaa maakuntajaon muutoksiin. Säädöksin on luotava joustavat menettelyt sen turvaamiseksi, että kukin hyvinvointialue voi järjestää hyvinvointipalvelut joustavasti alueensa kunnissa, myös niissä tapauksissa, joissa palvelut tuottaa toinen hyvinvointialue keskinäiseen sopimukseen perustuen.

Kuntalaisilla on oltava mahdollisuus käyttää palveluja hyvinvointialueiden rajoista huolimatta jo pelkästään sen takia, että heille turvataan kielelliset oikeudet.

Lain hyvinvointialueesta 7. pykälässä säädetään, että hyvinvointialue voi hoitaa tehtävät itse tai sopia järjestämisvastuun siirtämisestä toiselle hyvinvointialueelle. Kirjaus on sinänsä hyvä, mutta on varmistettava, miten ja missä tapauksissa sopiminen on mahdollista ja suotavaa. Ko. pykälän mukaan hyvinvointialue vastaa tehtäviensä rahoituksesta, vaikka järjestämisvastuu on siirretty toiselle hyvinvointialueelle tai tehtävän

hoitamisesta vastaa lain nojalla toinen hyvinvointialue. Tähän tarvitaan myös tarkentavia säännöksiä, jotta kansalaiset eivät joudu eriarvoiseen asemaan riippuen siitä, miten palvelut on järjestetty.

Usean maakunnan alueella toimivien erityishuoltopiirien, kuten Kårkulla-kuntayhtymän, toiminnan jakaminen toimintojen sijaintialueiden hyvinvointialueille on huolestuttava.

Uudistuksen seurauksena Kårkulla samkommunin toiminta omana erillisenä kuntayhtymänään lakkaisi. Lainsäädännön tulee turvata molemmilla kansalliskielillä kehitysvammahuollon palvelut. Pohjanmaan liitto haluaa esittää myös huolensa ruotsinkielisten kehitysvammahuollon palveluiden järjestämisestä tulevaisuudessa. Lailla tulee säätää selkeästi, että erityisesti vaativat palvelut ja sellaiset palvelut, joita käyttävät vain harvat asiakkaat, edellyttävät keskitettyjä ruotsinkielisiä palveluja. Tämä koskee esimerkiksi erityishuoltoa, jota Kårkulla samkommun tarjoaa. Toiminnan hajautus johtaa pienten tarvitsijaryhmien hoidossa välttämättömien voimavarojen jakautumiseen. Lisäksi on tärkeää, että keskitetyt palvelut voivat käsittää tulevaisuudessa myös muita kuin nykyisiä Kårkulla samkommunin palveluja. Lisäksi katsomme, että suomenkielisten kehitysvammahuollon palveluiden kehittämiseen tulee kiinnittää huomiota. Myös niissä on ylimaakunnallisia toimijoita, ja uhkana on, että erityisosaamista ei saada tasaisesti eri maakuntiin, kun henkilökuntaa ja omaisuutta jaetaan.

Tarvitaan säädökset, jotka turvaavat sekä kaksikielisten hyvinvointialueiden yhteistyön että välttämättömät keskitetyn toiminnan tuotantoyksiköt.

Asukkaiden osallistumisoikeuksien osalta esitys on pääasiallisesti hyvä. Pohjanmaan liitto katsoo, että sote-järjestöjen merkitys hyvinvoinnin edistämisessä on erittäin suuri, ja hyvinvointialueella on oltava rakenteet, jotka tukevat systemaattista ja tiiviistä järjestöjen, yhdistysten ja julkisen sektorin yhteistyötä. Järjestöjen ja yhdistysten toiminnalla on suuri merkitys väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä ja ylläpitämisessä sekä sosiaalisen pääoman vahvistamisessa. Järjestöt ja yhdistykset tarjoavat väestölle monipuolisia palveluja ja lisäksi mahdollisuuden osallistua vapaaehtoistyöhön. Hyvinvointialueiden asukkaiden terveyttä ja hyvinvointia edistää parhaiten se, että julkisen ja kolmannen sektorin palvelut toimivat sujuvasti yhteen. Pohjanmaan liitto esittää, että mainittujen vaikuttamistoimielinten lisäksi jokaiseen hyvinvointialueeseen tulee asettaa *järjestöneuvottelukunta* ennaltaehkäisevään työhön. Etenkin sote-järjestöjen merkitys hyvinvoinnin edistämisessä on erittäin suuri, ja hyvinvointialueella

on oltava rakenteet, jotka tukevat systemaattista ja tiiviistä järjestöjen, yhdistysten ja julkisen sektorin yhteistyötä.

Järjestöjen ja yhdistysten toiminnalla on suuri merkitys väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä ja ylläpitämisessä sekä sosiaalisen pääoman vahvistamisessa. Järjestöt ja yhdistykset tarjoavat väestölle monipuolisia palveluja ja lisäksi mahdollisuuden osallistua vapaaehtoistyöhön. Järjestökentän rikkaus piilee sen mahdollisuudessa yhdistää vahva ammatillinen tieto ja kokemukseen perustuva tieto sekä työskennellä joustavasti yli sektorirajojen. Asukkaiden terveyttä ja hyvinvointia edistää parhaiten se, että julkisen ja kolmannen sektorin palvelut toimivat sujuvasti yhteen ja muodostavat asiakkaille yhtenäisen palvelukokonaisuuden. Paras yhteistyö ja toiminnan tehokkuus saavutetaan, kun järjestöt ja yhdistyksen ja niiden osaaminen otetaan mukaan jo palveluita suunnitellessa.